

## **РЕЦЕНЗИЯ**

от проф. дн Маргрета Любомирова Григорова  
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“,  
Филологически факултет, Катедра „Русистика и обща славистика“  
относно материалите, представени за участие в конкурс  
за заемане на академичната длъжност „професор“  
в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“,  
по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки,  
професионално направление 2.1. Филология (Славянски литератури – полска литература)

### **Общо представяне на получените материали**

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 96 от 11.11.2025 г., и на интернет страницата на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Славистика“ към Филологическия факултет като единствен кандидат участва доц. д-р Димитрина Георгиева Костадинова-Хамзе от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Със заповед № РД-22-48 от 09.01.2026 г. на ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ в ПУ по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Славянски литератури – полска литература), обявен за нуждите на катедра „Славистика“ към Филологическия факултет.

Представените от доц. Димитрина Хамзе материали на електронен и хартиен носител са в пълно съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и съдържат всички необходими документи за провеждането на конкурса: Молба до Ректора за допускане до участие, заповед на Ректора за утвърждаване на избор за заемане на академичната длъжност „професор“, Автобиография (европейски формат), дипломи за предходни образователни и научни степени („магистър“ и „доктор“) и академичната длъжност „доцент“, списък на научните трудове, научни трудове, списък на цитиранията, анотации на материалите по чл. 76. от ПРАСПУ (на български и английски език), справки за: съответствие с минималните национални и допълнителните факултетни изисквания, административна и творческа активност, участия в научни форуми и проекти, учебна работа и удостоверение за учебна натовареност, самооценка на приноси, удостоверение за трудов стаж, декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи.

От представените научни трудове обект на рецензия в конкурса за „професор“ са: издаденото като книга монографично изследване „Измерения на съществуването в творчеството на Олга Токарчук“, основен хабилитационен труд, 6 публикации (2 студии и 4 статии), свързани с неговата тема, 11 публикации (6 студии и 5 статии) с други теми и някои от тях от предходни периоди, но незааявени в предишни конкурси. Трябва да се подчертае, че 6 от публикациите са на полски език, 2 са на руски, 1 – на английски и 1 – на френски.

### **Кратки биографични данни на кандидата**

Доц. д-р Димитрина Хамзе е софийски възпитаник, вградил се като дългогодишен редовен преподавател в Пловдивския университет. Тя завършва със златен медал 22-о СОУ „Г.С. Раковски“ в София и е абсолвент с отличен успех на специалността „Славянска филология“ (Профил „Полонистика“) в Софийския университет. Има 30 години преподавателски стаж в Пловдивския университет, защитени в същия университет научна степен „доктор“ (2016) и академична длъжност „доцент“ (2023). Ръководител е на катедра „Славистика“.

Доц. Хамзе е филолог, който съчетава пътя на лингвиста, литературоведа, мислителя. Освен полски език, ползва на отлично ниво руски, френски и чешки език, преминала е и тригодишен курс по унгарски и двугодишен курс за португалски език. Има няколко научни специализации в Полша (една от които е наградна – от конкурс за превод на поезия). Била е преподавател в НБУ и е водила курс по полски език в Полския културен институт.

Професионалната ѝ биография, онагледена в приложените материали, показва свръхактивно участие в научни форуми и проекти, извънредно богата публикационна дейност (научна, преводаческа и художествено-творческа), която личи и във впечатляващия брой на нейните публикации досега – 200. Характерни за доц. д-р Димитрина Хамзе са интензитетът на всичките ѝ дейности, огромната работливост, творческото мислене, собственият, на моменти ексцентричен почерк.

### **Обща характеристика на дейността на кандидата**

Учебната дейност на доц. д-р Димитрина Хамзе представя полонист и славист с базисна роля за полонистиката и славистиката на Пловдивския университет. В настоящата учебна година тя преподава общо 7 славистични и полонистични дисциплини с почти троен хорариум, а през годините е водила общо 13 дисциплини – лингвистични, литературни, културно-исторически. Има трима успешно защитили дипломанти, по настоящем води още трима и е научен ръководител на докторант от Университета в Бялисток по време на научния му стаж в университета. Под нейното вещо ръководство студентката с профил „Бохемистика“ Борислава Касавълчева, е осъществила впечатляващ брой изяви – езикови специализации, публикации, участия в културни и творчески събития.

Респектираци са участията в проекти на Димитрина Хамзе, общо 10 на брой, сред които националните програми „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“, „Живописна България. Литературни маршрути“ (под егидата на Вицепрезидента на НРБ), двата полско-български проекта с Влоцлавец, на които е ръководител, Паисиевите четения, „Полската литература и психоанализата“ (на СУ), „Светът от вчера“ (към Фонд „Научни изследвания“) – в последните два участваме заедно и имам възможност да се уверя в активното и ценно участие на Д. Хамзе.

### **Оценка на научната и научноприложната дейност на кандидата**

В представените за настоящия конкурс научни публикации основно място заема **монографията „Измерения на съществуването в творчеството на Олга Токарчук“**. Това е първата научна монография за творчеството на Олга Токарчук, която представлява категоричен принос към нейната силна българска рецепция. Основният оригинален концепт на изследването е „интегративността“, която авторката открива, показва и доказва в калейдоскоп от аспекти във всяка от петте глави на изследването. Той личи и в мотото към монографията (от „Книгите на Яков“), извлечен е от илюстративността на творбите и я подчинява, личи и във всички препратки към критика, които се оказват проникнати от интегративността. Разкривания от нея вездесъщ принцип на интегративността я води към въвеждане и обосноваване на термина „омниинтегрема“ (с. 10), обоснован и с цитат от „Кукла и перла“ – есето на Токарчук, посветено на Болеслав Прус.

**В първа глава „Олга Токарчук и интегративната интуиция“** интегративността е въведена като творческа интуиция и основна стратегия и нагласа на нобелистката. Интегративността определя както законите на нейния творчески свят, така и акта на писане и превъплъщението на автора в разказвача и персонажите, а също и акта на четене и връзка с читателя, който също бива интегриран, приобщен, въвличен. Интегративността е определена от Д. Хамзе като „*омниинтегративистика*, съюзяваща и осъзвучаваща всички елементи всички елементи на битието на онтологичен, философски и психоемоционален принцип. Интегрира хората помежду им, както и хората и природата (растенията и животните) в перспективата на равноценното им присъствие в света, на равносмысленото им съществуване; интегрира хората с неживата природа и предметите; интегрира нещата с Вселената, Духа с материята, човешкото с Божественото“ (с.13). Това изброяване и окачествяване, което продължава с още няколко красиво изказани примери за интегриране, регистрира пълноправие на концепта „интегративност“ като ключ към Токарчук. Интегративността докосва и диалога-приятелство Токарчук-Господинов (тук Хамзе се позовава на текстове, изследвали тази връзка). Би могло да се открие още по-отчетливо явлението „хибридност“ (изследвано в полски контекст), което

е проява на интегративността и е заложено в монографичния текст (Хамзе споменава хибридноста на времето и пространството (в паралела „Правек...“ и „Дом дневен, дом нощен“) и прави препратка към концепта на Барт за „амфибологиите“, с. 124)

**Втора глава („Интегративност на психиката“)** разслоява интегративността в компоненти на психиката и интерпсихичното: във видове комуникация с Другия и проблематика на идентичността и различието; в образа на Божественото и Бога като интегратор; в емоционалното, което отваря множество аспекти, функционализира метафората „емоционално тяло“ и откроява скалата на емпатията – основен етичен порив и призив у Токарчук в интегрирания от нея свят между човек и човек, между човека и природата. Любовта като интегративен модел и „желана другост“ се разгръща в седем фрагмента, а още два са свързани с брака. Специално внимание е отделено на формите на отсъствие/присъствие на бащата – между патриархалната и матриархалната матрица на семейния модел и неговия социален контекст, във връзката „баща – дъщеря“.

**Трета глава „Пътуването като екзистенция“** е една от най-успешните глави в монографията, защото визира така съществения за авторката мотив на пътуващия човек и многообразния образ на пътуването. Тук тя обхваща множество превъплъщения, сред които: времето, съня и смъртта като част от екзистенциалния модел на пътуването. Метафората „махало“ на дестинациите обзема екзистенциалната картография на творческия свят на Токарчук, подчертана е ролята на свободата като движеща сила, интегративния импулс на „пътешествието към Другия“. Много точно и вярно са формулирани: „онирична идентичност на героите“, „телеологичен профил на съня“.

Като логичен следващ компонент в **четвърта глава** е разкрит проявеният в заглавието ѝ **„Интегративен потенциал на пространството“**, който тръгва от ролята на митичното пространство при Токарчук, преминава през цяла серия релации „град-село“, показва топоса „дом“ като интегративен център и „предмета като пространство“. Тук може би си е струвало да се подчертае формулно и лайтмотивно „пограничното пространство“ като интегративен топос, тъй като е много ключово и има множество превъплъщения – геокултурен, между сън и действителност, мъж и жена, легенда и истинност, апокрифност и каноничност. Но все пак авторката има собствена избирателност и структура, която следва, без да изпуска от око пограничността, показва трансграничността и безграничното, класификациите и примерите към тях са белязани от изобилие.

**Глава пета** се спира на един от най-съществените модели на интеграция в творчеството на Токарчук – между човека и природата, формулирана от нея като **„природно-биологична интегративност“** и проследена в два най-основни аспекта: ролята на дърве-

тата и „посланията на гъбите“, които разкриват една от най-интересните интегративни идентификации на Токарчук в техния биологичен и метаморфичен феномен.

Езикът и стилът на писане съчетават терминологичния и философско-интелектуален пласт с този на осезанието, на изживяването на текстовете на Токарчук и собственото изследователско пътуване в тях. Поражда се ефект на поетизация, естетизация на писането, който го освежава. Оригиналноста и собствеността на вижданията задават както ред, така и въодушевление от акта на откривателство, което води и до въвеждане на собствени термини и определения, които авторката пояснява и аргументира. Димитрина Хамзе обича акцентните думи (определения, концепти, термини) да звучат с личен, отличителен отънък. Проличава и нейната посветеност в света на художниците и картините (тя има две поетични книги, вдъхновени от живописца) в заглавия като „2.4.1. Многобагрието на любовта“ (с. 71), „2.4.2. Доминантни багри в палитрата на любовта – психологически щрих“ (с.72). В коментара на *Tancerka* тя попада и на интеграцията на три изкуства (танц, живопис, театър), когато показва как героинята на разказа „създава театър в затънтеното село Душница, който става за нея символ на Нуминозното. Изрисува дори стените му с картини, изобразяващи отбрана и възторжена публика. Танцът е нейната чародейна мистерия“. (с. 80)

Смятам, че Димитрина Хамзе истински е намерила себе си в монографичното поле на изследователския интерес към творчеството на Олга Токарчук, не под въздействие на огромната популярност на най-новата полска нобелистка, а защото е открила проблематика, която истински я интригува и може да приложи към нея импониращи ѝ изследователски инструменти, иновативни подходи, собствени дефиниции и термини. Същевременно в този свой труд Димитрина Хамзе е постигнала изследователска яснота на концепции и аргументация, които бележат ново ниво в нейната работа, резултат от дългогодишна опитност. Намерила е своята приносна ниша.

От 6-те публикации, представени като свързани с хабилитационния труд, в пряка връзка с Токарчук са две: „Интегративните стратегии в творчеството на Олга Токарчук – врата към бъдещето“ и „Miasto i wieś - zderzenie przesłań w twórczości Olgi Tokarczuk“, останалите са по проблематиката на монографията, но ориентирани към други автори (Шулц и Гомбрович) и области (паремиологията), които са траен изследователски интерес за авторката. Бих добавила към публикациите ѝ, свързани с Токарчук, публикацията под печат в сборник от участие в юбилейната полонистична конференция „50 години във Великотърновския университет“ – „Podróż jako egzystencja w twórczości Olgi Tokarczuk”. Като редактор на сборника, мога да отбележа, че статията получи похвални позитивни (анонимни рецензии) рецензии от специалисти в областта. Посочените три текста са в огледална връзка с глави от дисертацията, ко-

ментирани по-горе и са стъпала в израстването на монографичния труд. Показателно е и това, че още през 2000 г. Хамзе публикува в „Литературен вестник“ текст за Токарчук, а година преди това публикацията „Podróż ludzi księgi by Olga Tokarczuk“, в Translators' Choice. Frankfurt Book Fair (1999, 178–184) се превръща в изненада и сбъдната мечта на Д. Хамзе. Макар и в категория „нерецензирани“, такива публикации имат силно обществено и международно присъствие. Популяризация на Токарчук носят и публикациите на Хамзе във вестника на Пловдивския университет, където тя налага присъствието и на много други полски автори.

Сред представените като несвързани с темата на хабилитационния труд рецензирани публикации се открояват: цикъл статии и студии, посветени на Витолд Гомбрович, монографичният автор, който предшества Токарчук във фокусното поле на Д. Хамзе. В три от тях са осветени ролята на трансгресията, гротеската, другостта в творчеството на големия новатор, отново с характерния за авторката собствен визиен и терминологичен апарат. Други автори, присъстващи в публикациите, са Шулц, Готовски, Словацки, Бжехва, Ткачишин-Дицки. В студията си за жанровото присъствие на приказката при Бжехва, тя разяснява връзката между фолклорен примитив, вълшебство, фантазност и житейски императив в „Академията на Г-н Мاستилено петно“ – класическо произведение на детско-юношеската литература. Много верен е нейният подход към Словацки в „Юлиуш Словацки – мистичният демиург“, където улавя водещата визия в творчеството на полския романтик. Трябва да се подчертае, че тя преведе един непревеждан досега като цяло трактат „Генезис от духа“, участва с преводи на текстове на романтици и в специалния брой на Литературен вестник от 2022 г.

Два цикъла текстове са посветени на джендърната проблематика и сравнителното изучаване (полско-българско) на паремиите, два трайни интереса и приносни полета на Д. Хамзе, които се преплитат в някои от публикациите.

### **Оценка на личния принос на кандидата**

Всички коментирани публикации на Димитрина Хамзе са едноавторски.

Едноличното авторство дава по-добра възможност да бъдат откроени приносите на авторката.

В рецензирания период те са:

- Първо оригинално монографично изследване на творчеството на Олга Токарчук – цялостно и обхванато от приложения подход и в избраната структура от аспекти, подчинена на главния концепт (интегративността);
- Продължаващи предишни приносни полета в областта на тематичното и структурно съпоставително изследване на полските и българските паремии;

- Продължаващи приносното поле към изследването на Гомбрович и гротесково-комичното в творчеството му публикации;
- Нови приносни публикации (Ткачишин-Дицки, Шулц, Бжехва, Словацки)

Всички споменати приноси са градивен елемент в разво­я на българската полонистика и в частност на пловдивската полонистика и славистика. Те са апробирани в полска и българска научна среда и обосновано новаторски в методологичен и емпиричен план.

**Цитиранията, 19 на брой**, представени от Димитрина Хамзе, регистрират утвърждаването и внедряването на приносите ѝ в българската и международната литературоведска и лингвистична полонистика.

Проф. Дорота Голек-Сепетлиева (която проследява в поредица обзорни статии българската рецепция на полската литература) цитира публикацията на Д. Хамзе от 2000 г. в „Литературен вестник“ за Олга Токарчук в две реномирани издания на Шльонския университет – „Postscriptum Polonistyczne” (2013, бр.2) и „Przekłady literatur słowiańskich” (2020, т. 10). Тези цитирания носят признание за това, че Хамзе дава ранен израз на българската критическа рецепция на Олга Токарчук, който прераства в приложената в конкурса цялостна монография.

Статията „Диалози с не/мое­то тяло в поезията на Еугениуш Ткачишин Дицки“ е цитирана от д-р Венеса Начева в 3 статии, водещи към докторския ѝ труд за поета, както ѝ в самата дисертация, като неотменна отправна точка в критическата рецепция на автора.

Маргарита Младенова, Майа Кузова и Елена Раденкова цитират нейния съпоставителен труд за паремии­те, а Силвия Петкова рецензира труда в славистичното научно списание на Познанския университет.

„Езикът на комичното“ на Димитрина Хамзе е цитиран от авторитетните полонистки и славистки проф. Калина Бахнева и проф. Галя Симеонова-Конах, а също и от Невена Лилова.

Други публикации на Димитрина Хамзе, които предизвикват съотнасяне и диалогични рефлексии, са: статията ѝ за комуникативните предимства на иронията (на руски език в английско издание) – 2 цитирания, студията ѝ „Ролята на метафората в категориите на комичното“ (1 цитиране). Заслужава внимание и цитирането на текста ѝ „Някои аспекти на теорията за модалността“ от Енчо Тилев.

Всички посочени цитирания имат съдържателен и позитивен характер.

### **Лични впечатления**

Личните ми позитивни впечатления са от много години. Участвала съм в рецензирането на постигнатото в предишни конкурси и защиты на Димитрина Хамзе и познавам отблизо нейното израстване, научни, преподавателски и преводачески качества, творческата ѝ страна.

Нашето сътрудничество се вписва в общността на полонистите и е подплатено с взаимни инспирации. Димитрина Хамзе е изключително работлив и талантлив учен, изследовател, преподавател и преводач, с оригинален почерк и подчертани приноси във всички споменати сфери.

### **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

Документите и материалите, представени от Димитрина Костадинова-Хамзе, **отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатът в конкурса е представил сериозен брой научни трудове, публикувани извън защитата на ОНС „доктор“ и конкурса за академичната длъжност „доцент“. Оригиналните научни и приложни приноси са ясни и видими, получили са национално и международно признание, голяма част от тях са публикувани в репрезентативни списания и научни сборници, издадени в България и чужбина, от сериозни академични издателства. Научната и преподавателската квалификация е доказана.

Постигнатите от Димитрина Костадинова Хамзе резултати в учебната и в научноизследователската дейност **напълно** съответстват на минималните национални и допълнителните изисквания на Филологическия факултет (ако има такива), приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След като се запознах и коментирах аналитично приносите и значимостта на представените в конкурса материали и научни трудове, мога аргументирано да потвърдя своята **положителна** оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад с предложение до Факултетния съвет на Филологическия факултет за признаване за Димитрина Костадинова-Хамзе на академичната длъжност „професор“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Славянски литератури – полска литература).

4 март 2026 г.  
Велико Търново

Рецензент:  
*(подпис)*  
Проф. дн Маргрета Григорова